

Hvordan kan man analysere idrætspolitik?

Henning Eichberg

Center for idræt, sundhed og civilsamfund, Syddansk Universitet, Odense

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2006-02-01

Copyright © Henning Eichberg 2006. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Da Nils Asle Bergsgard fra Bø i Telemark i november 2005 forsvarede sin sociologiske doktorafhandling på Universitetet i Oslo, blev norsk idrætspolitik for første gang gjort til genstand for en disputats.

Emnets problematik kan man nærme sig med en historie, som ligger en generation tilbage. I 1970-tallet gik der en trim-kampagne gennem norsk idræt, som også vakte international opmærksomhed. I flere europæiske lande kiggede man opmærksom mod nord og kopierede ordet. Trim-kampagnen var imidlertid – hvis man følger norsk idræthistorieskrivning – ”en gigantisk bløff”. Den ”ble skapt av en håndfull ildsjeler med sans for media. Idrettsorganisasjonenes bidrag var lite, men de fikk tusendfold igjen” (Tønnesen 1986). En informant i Kulturdepartementet, som Bergsgard nu har interviewet, har bekræftet, at slagordet ”idrett for alle” fra 1971 aldrig blev et indbagt mål for organisationen.

Idretten har plassert seg i det sosialpolitiske og helsepolitiske bildet gjennom slike utsagn, men aldri tatt det inn over seg slik at det har gjenspeilt prioriteringer internt.

Ideer, institutioner, personer – søgen efter politikkers aktører

Det, som Bergsgard her kalder os i erindring, er både en levende historie fra det virkelige liv – og en metodologisk advarsel: Det er ikke så nemt at finde ud af, hvad der foregår i idrætspolitikens ’virkelighed’. Hvis politik er mere end ideologiske ord eller strategiske begreber, hvordan kommer man så frem til kernen?

Så kan man afprøve institutionernes vej. Man kan f.eks. undersøge, hvordan idrætspolitikken er institutionaliseret i det offentlige system på nationalt plan. Idrætten bliver i Norge administreret gennem en Statens idrettskontor, ungdom- og idrettskontor hhv. idrettsavde-

lingen, som fra 1946 hørte under Sosialdepartementet, fra 1948 under Kommunal- og arbeidsdepartementet og efter 1949 under Kirke- og undervisningsdepartementet. I 1982 blev kontoret placeret under Kultur- og vitenskapsdepartementet og er i dag en del af Kultur- og kirke departementet. Idrættens organisatoriske placering skiftede altså mellem socialvæsen, arbejde, kirke, undervisning, ungdom, videnskab, kultur – men hvad siger disse institutionelle tilknytninger om idrættens grundlæggende politisk-kulturelle sammenhænge? Nogle gang kan det se ud, som om idrættens placering i det offentlige system snarere afhænger af dagspolitiske og bureaukratiske tilfældigheder.

Måske burde analysen hverken tage de ideologiske ord eller de institutionelle strukturer alt for bogstavelige, da de er skabt gennem mennesker, gennem aktører, indflydelsesrige personer. I norsk idrætspolitik har især Rolf Hofmo og Hans B. Skaset spillet centrale roller. Rolf Hofmo var først lederen af *Arbeidernes Idrettsforbund* (AIF) og så næstleder af *Norges Idrettsforbund* (NIF), senere kontorchef af *Statens idrettskontor* 1946-66. Han var en magtfuld fortaler af enhedsorganisationen, af en folkehygiejnisk idrætsmodel og af idrættens offentlige finansiering gennem tipsmidler. Hans B. Skaset var i 1980'erne præsident af NIF, men blev i 1990'erne chef af Kulturdepartementets idrætsafdeling og som sådan en magtfuld modspiller af NIF-toppen, før han gik av i protest i sammenhæng med dopingsagen.

Med denne fokus ville politikanalysen bevæge sig ind i historikerens klassiske felt: 'Mænd laver historie'. Men gør de det, når det kommer til stykket? Det er ikke mindst historikerne selv for længst er kommet i tvivl om, og nogle har derfor prøvet at skrive 'historie uden navn'. Bergsgards sociologiske undersøgelse viser, at dette ikke uden videre kan lade sig gøre. Man kan ikke skrive norsk idrætspolitikhistorie uden om Hofmo og Skaset og andre personer på toppen. Men ved at fortælle personhistorien, som idræts historikernes mainstream plejer at gøre, er det metodologiske problem ikke løst. Den begynder først.

I tidligere forskning prøvede man at løse dette analyseproblem gennem klassesociologiske betragtninger. De anvendte klasse- og klassekampteorier var imidlertid næppe overbevisende i det længere løb. Men spørgsmålet forblev aktuelt: Hvilke samfundsmæssige kræfter virker i politikken bag ideerne, institutionerne og personerne?

Det er her, at Bergsgards disputats tager fat: *å avdekke maktrelasjonene og -spillet bak den idrettspolitiske retorikken i Norge, og å klarlegge de sociale betingelsene som er grunnlaget for dette spillet.*

Fra politik til magtens sociologi – stat, civilt samfund og marked

Bergsgard går ud fra politik som et flertydigt begreb. Det kan forstås ud fra mindst tre definitioner: Politik består i

- at fordele knappe materielle goder
- at regulere konflikter og skabe fællesskab
- at opdage, bekræfte eller udvikle meninger, identitet og holdninger om fællesskab og modsætninger, definitions kamp.

Set ud fra magt og magtudøvelse betyder det, at politik er en måde både at styre handlinger og at styre forståelser på. Dermed bliver det politiske placeret i et bredere perspektiv og overskrider grænserne af det offentlige, statslige, distributive system. Idrætspolitik foregår i et krydsningsfelt mellem især to sektorer, den offentlige og den civile. De følger hver deres egne logikker:

1. Staten følger den nævnte distributionslogik; der handles ud fra politiske beslutninger, som sker på grundlag af kontroversielt debatterede (og skiftende) værdier, som angår hele folket.
2. Organiserede interesser refererer tilbage til det civile samfund (uden at være identisk med dette), hvis logik er bestemt af folks frivillige selvorganisering.
3. Men der er noget tredje, der spiller ind: Økonomiske interesser følger markedets logik. Idræt er i stigende omfang et interesseområde for erhvervsvirksomheder, hvis logik er bestemt af gevinst.

Denne trialektik oversætter forfatteren til Bourdieu-inspirerede antagelser om tre poler, som idrætten forholder sig til: en velfærdsideologisk, en økonomisk og en frivillighedens pol.

Med dette tre-sektor-forhold i erindring er skridtet taget fra den politologiske betragtning til en sociologisk analyse. Fra love, retningslinier, pengestrømme via beslutningsmekanismer og institutionaliserede ordener retter afhandlingen opmærksomheden hen mod overordnede strukturbegreber som felt, magt, modsætninger og kapital. Idrætspolitikken kan i dette perspektiv ses som et bidrag til magtudredningen af det demokratiske system.

Idrætspolitikens felt er imidlertid kompleks, og feltets indre modsigelser er vanskelige at beskrive. Bergsgard har valgt at reducere den rige stofmængde på to måder. Han sætter fokus på med- og modspillet mellem *Norges Idrettsforbunds* (NIF) top og *Kulturdepartementets* idrætsafdeling i tidsrummet 1991-2001. Og indenfor dette vælger han fire cases af manifest sammenstød: konflikterne om spillemidler og lokalstøtte, om nationalanlæg for ski og om tv-rettighederne. Disse forhold belyser Bergsgard gennem interviews med centrale informanter (fra NIF, Kulturdepartementet og andre), som bliver anonymiseret, samt skriftlige kilder som betænkninger, presseklip etc.

Fra politik til historisk sociologi

De undersøgte forhold er underlagt historisk forandring. Det norske politiske system gik, som generelle politikanalyser har vist, gennem forskellige faser i efterkrigstiden. I en *korporativ fase* i 1950'erne til 1960'erne gik staten i et institutionaliseret samspil med organiserede interesser. I 1970'erne fulgte en *segmenteret fase*, hvor enkelte segmenter, herunder idræt, udviklede deres egendynamik. Og fra 1980'erne, i en ny *pluralistisk fase* knyttedes idrættens særinteresser udadtil til eksterne interesser via alliancer med sundhedssektoren, den sociale sektor og den kommercielle sektor samt med medier og sponsorer. Betyder dette en opløsning af idrætssegmentet? Og hvordan forholder det sig til den markedsliberale og incentive-orienterede reform i den offentlige sektor, som fra omkring 1990 bliver omtalt som New Public Management?

De historisk-sociologiske overvejelser resulterer i afhandlingens erkendelsesledende spørgsmål:

- *Er dagens idrettspolitik preget av økt statlig intervensjon i den frivillige organiserte idrettsbevegelsen? Hvordan virker i så fall en slik intervensjon på maktrelasjonene i den idrettspolitiske styringsmodellen?*
- *Opløses de grunnleggende maktstrukturene i den idrettspolitiske styringsmodellen som et resultat av fragmenteringen av idrettsfeltet og det politisk-administrative felt? Eller er der fortsatt maktkonsentrasjon knytte til gjensidig legitimering mellom de sentrale aktørene?*
- *Er idrettsfeltets relative **autonomi** truet av politikk og/eller økonomifeltet? Hva vil i så fall dette ha å si for maktrelasjonene i den idrettspolitiske styringsmodellen?*

At tænke modsætninger

På baggrund af eksisterende litteratur især fra nordiske lande retter forfatteren opmærksomheden på en verden af indre modsætninger: Breddeaktivitet vs. elite- og resultatsport, alsidighed vs. specialisering, idrættens nytteværdi vs. idrættens egenværdi, amatørisme og frivillighed vs. professionalisme, lokal autonomi vs. central styring og repræsentation, monopolistisk organisering vs. organisatorisk mangfoldighed.

Idræt er altså ikke bare ét sammenhængende felt, men den gennemkrydses af konfliktlinier. Og skønt det ikke er muligt at reducere modsætningerne til en eneste konfliktlinie, har norsk idræt gennem lang tid været præget af især to traditioner, som dannede og danner et forholdsvist stabilt modsætningspar. I begyndelsen var spændingsforholdet mellem den mere breddeorienterede *Centralforening for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug* (1861) og den mere eliteorienterede *Norges Riksforbund for Idræt* (1910). I mellemkrigstiden fulgte konflikten mellem den socialistiske *Arbeidernes idrettsforbund* og den borgerlige *Landsforbundet for idræt*. Da i efterkrigstiden *Norges Idettsforbund* (NIF) var blevet oprettet som enhedsorganisation, flyttede spændingen til det indre af organisationen: til forholdet mellem bredde- og topidræt, mellem idrætskreds-linien og specialforbunds-linien, mellem folkehelseideal og olympisk ideal, og mellem velfærdslogik og særskilt idrætslogik.

Den ene linie i norsk idræt betonede altså alsidighed, idrættens nytteværdi (folkehelse etc.), breddeorientering, det nationale og amatørismen. Den havde rødder i tysk gymnastik og i mellemkrigstidens arbejderidræt og lever videre i NIF's regionale struktur. Den anden linie betonede specialisering, idrættens egenværdi, eliteorientering, det internationale og professionalismen. Den havde sine rødder i engelsk sport og den borgerlige sportsorganisation og finder nu til dags sit udtryk i Norges Olympiske Komite og i specialforbundene.

Ved siden af denne gennemgående, men indholdsmæssigt varierende dualisme opstod der også spændinger af anden art, nemlig mellem NIF's centrale top og lokalidrætten, mellem NIF central og specialforbundene, mellem frivillighed og professionel administration, samt mellem de store og de små specialforbund. I den senere tid vokser desuden spæn-

dingsforholdet mellem statens dokumentationskrav (og rapporteringsbureaukrati) og det frivillige arbejde.

Kapitalbegreber

For mere teoretisk at strukturere denne verden af modsætninger, kalder forfatteren Bourdieus sociologi til hjælp som en måde at bryde med den metodologiske individualisme på. Fra Bourdieu låner Bergsgard følgende begreber: Det *sociale felt* følger en selvstændig logik eller *doxa* eller selvfølgelighed. Det *sociale rum* omfatter alle felter og strukturerer deres indbyrdes relationer og dominansforhold. *Habitus* er den skabende praktiske, ikke-kalkulerede sans, der fører til handlinger. Den *dobbelte refleksivitet* betyder, at forskeren eksplicit inddrager sig selv i analysen. Bourdieus 'dobbelte refleksivitet' overfører Bergsgard ved at nøje fremlægge sin egen subjektivitet som forsker. Han gør rede for sit personligt og familiært forhold til staten, til den sociale middelklasse og til idrætten (hvor han snarere betragter sig som outsider), samt til sin erkendelsesinteresse og sit metodevalg. Han ser sig selv mere i faren af at tænke staten med statens kategorier end at tænke idrætten med idrættens.

Men først og fremmest bruges de bourdieuske kapitalbegreber. Kapital er et potentiale, som kropsliggøres, objektiviseres og institutionaliseres. Kapitalen ligger altså i personen, i ting og sager og i institutionelle forhold. Tre kapitalformer uddifferentieres som grundlæggende. Den *økonomiske kapital* følger med sponsorer og medier eller er afledt af personlig erhvervs erfaring og succes i management. Den *sociale kapital* afledes af netværkslogik, eksklusions- og inklusionsmekanismer, tillid og anerkendelse, af de politiske elites 'familierelation'. Den *kulturelle kapital* refererer til kulturelle og identitetsrelaterede værdier, f.eks. til ski som element i den norske nationale identitet.

Desuden taler forfatteren senere om: symbolsk kapital, politisk kapital, folkelig kapital (der resulterer af, at man repræsenterer folket, at man taler på vegne af 'vanlige arbejdsfolk' etc.), idrætskapital, sportskapital (som refererer til konkurrencelogikken) og frivillighedskapital (som refererer til det frivillige arbejde indenfor organisationer).

Fire cases

Og så begynder beskrivelsen af de egentlige cases.

Fordelingen af spillemidlerne

Den norske stat finansierede idrætten fra 1948, i Hofmo-perioden, via tipsmidler, som efter bestemte nøgler gik til kultur, forskning og idræt. Idrættens andel voksede fra en fjerdedel i 1965 til halvdelen i 1974 og videre til 67,5 % i 1987, mens Socialdemokratiet, Fremskridtspartiet og nogle borgerlige partier sigtede mod de 100%.

Men i 1980-tallet kom der nye spil til, der svækkede idrættens argumentation om, at indtægterne var idrættens egne midler. 'Tippemidler' blev til 'spillemidler'. I 1992 fik idræt en tredjedel, dvs. en større andel, end idrætten selv gennem tipping genererede. Men det offentlige, Departementet, tog lejligheden til at forøge ministeriets indflydelse ved at

øremærke tilskuddene for bestemte idrætslige formål, f.eks. børn og unge. Det medførte forøget styring, forøgede dokumentationskrav og forøget bureaukratisering i NIF's system.

Støtteordningen for den lokale idræt

En ny støtteordning blev iværksat i 2000 for at styrke de lokale idrætsforeninger, de lokale idrætsråd, breddeidrætten samt arbejdet med børn og unge. Lokalstøtteordningen var en indirekte kritik af NIF's centralisme. Støtten skulle nemlig efter de første planer ikke fordeles gennem paraplyorganisationen, men gennem offentlige myndigheder. Men Stortinget indgreb på grundlag af ungdomsorganisationernes lobbyarbejde – med argumentet om 'demokratiets tillid til organisationerne' – og så blev fordelingen lavet om til en støtte via NIF. Denne fordeling medførte nye uoverensstemmelser mellem NIF og departementet om detaljer i øremærkning og fordelingsnøgle.

På grundlag af denne case rejser Bergsgard spørgsmålet, om spændingerne mellem Kulturdepartementet (Skaset) og NIF snarere bestod af rituelle kampe for at fremvise hhv. statens styredegytighed og idrætsorganisationens autonomi. Men faktisk var NIF centralt blevet helt afhængig af offentlige midler, lige som Hofmo i sin tid havde frygtet.

Spillet om spillemidlerne gik videre. Så snart Skaset var gået af fra departementet, forslå han i 2001, at spillemidlerne sattes ind på statsbudgettet. Det ville styrke politikerne og den politiske debat overfor embedsmændene. Både NIF og Kulturdepartementet opponerede, og initiativet endte med et nederlag for Skasets forslag. I 2000 kom derimod nye krav fra NIF's side om flere penge, nu halvdelen af spillemidlerne. Det førte først til et nederlag for NIF, men så fik organisationen alligevel medhold, og i 2002 forøgedes idrættens andel af tipsmidlerne for femte gang i historien. Det skete på baggrund af idrættens alliancer med det sociale og helsepolitiske. Baggrunden var en partipolitisk alliance, hvor Arbejderpartiet og Fremskridtspartiet fælles gik imod den svage borgerlige regering – ud fra hver deres specifikke partipolitiske grunde, som ikke havde med idræt at gøre.

Bergsgards fortolker denne case således: Staten indgik i en alliance med lokalidrætten. Samtidig var der nye politiske alliancer. Stortinget blev mere aktivt, men handlede alligevel reaktivt. I den politiske arena debatteredes mellem offentlige og 'idrætslige' synspunkter. Den ene side betragtede staten (Kulturdepartementet) som spillemidlernes giver, den anden som midlernes røver. NIF tilpassede sig den statslige retorik og fulgte en selvlegitimeringsstrategi med sundhedsmæssige og sociale argumenter.

Men den politiske proces af almengøring blev balanceret gennem markedets voksende betydning i idrætten. Frivillighedskapital (hos Skaset) og næringslivshabitus (hos NIF's præsident Kran) konkurrerer med hinanden, og den senere betydning vokser. Managementlogik og professionalisering betyder indmarchen af økonomifeltets logik i idrætsfeltet. Både staten og markedet koloniserer den frivillige idræt. Alligevel stabiliserer sig den eksisterende magtstruktur.

Nationalanlæg for ski

I 1997/98 foregik der en debat i idræts-Norge om landets nationalanlæg for ski. Valget stod mellem Holmenkollen/Oslo, Lillehammer og Trondheim. Debatten var en følge af rigs anlægs-ordningen fra 1980'erne, som var kommet ud af kontrol, ved at flere specialidrætter byggede overdimensionerede anlæg. Ordningen blev nu reduceret til syv idrætter, med ski som særligt udtryk for national identitet.

Departementets første indstilling favoriserede Holmenkollen. Skistyret var udsat alle tre byers interessepåvirkning og ønskede derfor en tredelt løsning. Men fodboldforbundet var uenig i dette. Derfor kunne Idrettsstyret ikke anbefale noget. I blandt Stortingspolitikkerne rørte der sig distriktpolitiske interesser. Til sidst blev det til et kompromis, der erklærede alle tre arenaer som værdige. På skift skulle de i perioder 'fungere' som nationalanlæg, fra aftale til aftale, og med Holmenkollen som den første.

Bergsgards fortolkning: Der foregik en forskydning fra folkeaktivitet til eliteidræt som markør for folkelig identitet. Kulturel kapital oparbejdes gennem kobling af norsk national identitet med ski, som via elite-ski-konkurrencer kan konverteres til økonomisk kapital. Men der viser sig også spændinger inden for den folkelige kapital, hvor dele refererer til national-identitær idræt, ski, og andre dele til populær topidræt, fodbold.

Med andre ord, tovtrækningen mellem Skiforbundet, Kulturdepartementet, Fodboldforbundet og distriktsinteresserne kan beskrives som et konfliktforhold mellem forskellige kapitalformer. Der nævnes symbolsk, kulturel, økonomisk, sports- og folkelig kapital.

Kampen om tv-rettighederne

Konflikten om, hvem der ejer idrættens tv-rettigheder, er atypisk, fordi her var det Stortinget, der blev aktiv. Men konflikten peger måske i retningen af fremtidige udviklinger. I så fald bliver idrætspolitikken til et subfelt af det almene politikfelt, i stedet for at blive håndteret som del af idrætsfeltet. Og parlamentslobbyismen erstatter den hidtil kendte forvaltningslobbyisme.

I 1990'erne voksede bekymringer blandt politikere om, at tv-selskaber kunne udelukke større dele af folket fra populære idrætsbegivenheder gennem betalings-tv, der skaber urimelig social og geografisk skævhed. Da dette i 1997 blev diskuteret i parlamentet, startede debatten nogenlunde langs en traditionel venstre-højre-akse: med Socialistisk Venstreparti som kritisk initiativtager, mens Høyre og Fremskridtspartiet talte for *tillit til idrettsorganisasjonene*, og Arbeiderpartiet og Senterpartiet fik flertal med et kompromisforslag. Snart derefter blev sagen imidlertid aktualiseret gennem et EU-direktiv, som i 1999 førte til en enstemmig lovændring, der lå i forlængelse af det oprindelige forslag. I høringerne understreg idrætsorganisationerne, at idrætsbegivenhederne var 'idrættens ejendom', men dermed rejste spørgsmålet sig, hvem der var 'idrættens' – medlemmerne og de aktive, centralforbundet, specialforbundene, topklubberne, spillerne? Stortinget besluttede i 2001 et ændringsforskrift, som var videregående end EU-direktivet, skønt der manglede endnu en liste over de begivenhederne, som blev tilkendt en væsentlig betydning for seerne.

Bergsgards fortolkning: Staten og tinget optrådte som et 'bolværk' imod idrætsorganisationernes kommercialisering. Stridens kerne var idrættens folkelige kapital – man talte for *allmenheten, offentligheten, seerne, folket* (eller på EU-sprog: *society, the public*) – hvilken blev oversat til symbolsk kapital. Men den stødte sammen med det *folkelige idrettsengagement*, som interesseorganisationerne refererede til. Økonomisk kapital svækkede frivillighedskapitalen, og i denne konflikt åbnedes vejen for det juridiske felts indtrængen gennem lover og forskrifter. Effekten var imidlertid til syvende og sidst minimal – og i høj grad et politisk spil for publikummet.

Konklusioner om den norske idrætspolitiske model

Den norske idrætspolitiske model karakteriseres ved, at staten er hovedleverandøren af midler til NIF og de fleste andre idrætsorganisationer. Denne fordeling sker uden om statsbudgettet og Stortinget. Monopolorganisationen NIF, som selv i høj grad er et produkt af statslig politik, hævder alligevel en relativ autonomi. Balancen skiftede fra Hofmo-tiden, da idrætsbureaukratiet var bestemmende, over en mellempriode af 20-30 år, da NIF var mere centralt i brugen af pengene, til 1990'ere, Skaset-tiden, da bureaukratiet igen blev mere udfarende.

Idrætspolitikens tre faser svarede i det store og hele den faseinddeling, som man har fundet i den almene politik.

Den *korporative fase* var karakteriseret gennem eksistensen af Statens idrettsråd, som i 1957-88 institutionaliserede kommunikationen mellem NIF, der havde monopol over spillemidlerne, og departementet.

Idrætspolitikens *segmentdannelse* gik gennem hele efterkrigstiden, men fra omkring 1982 fik den gennem oprettelsen af *Norges Idrettshøgskole* (NIH) og etableringen af Kulturdepartementet en ny dynamik. 'Familierektionerne' mellem NIF og departementet sikrede et informelt samspil. Idrætspolitikens segmentfase fulgte altså tidsmæssigt lidt efter den generelle segmenteringsfase i Norges politiske system.

En vis afsegmentering og *pluralisering* skete i tiden efter 1990, parallelt med at alternative idrætsaktiviteter fremvoksede uden for NIF's monopolorganisation: mountainbiking, skateboard, snowboard, fitnesscentre etc. På trods af dette står den traditionelle idræt og dens monopolorganisation fortsat stærkt, og flere idrætspolitiske handlinger vidner snarere om dens stabilitet.

Man genkender altså flere af de modsætninger, som tidligere har gennemkrydset idrættens sociale felt, først og fremmest: almen nytteværdi vs. idrættens egenverdi, traditioner fra tysk gymnastik vs. engelsk sport, idrætskredsens NIF-linie vs. specialforbundets linie, alidræt vs. særidræt. Og desuden spiller andre modsætningsforhold en rolle: NIF's centralbureaukrati vs. lokalidræt, frivillig aktivitet vs. professionel administration, eliteidræt vs. breddeidræt, idrættens autonomi vs. alliancer, organiseret konkurrenceidræt vs. selvorganiseret fysisk aktivitet, ski vs. fodbold, politisk højrefløj vs. venstrefløj.

Især forøges spændingen mellem 'idrætten' i ental og den voksende pluralisme i folks praktiske bevægelseskultur. Engang i 1971 var NIF's slogan: "*Der findes bare en idrett!*" Idrætsaktiviteterne i deres flertal stiller nu spørgsmål ved dette.

En anden pluralisering findes der blandt magtens mænd: mellem den folkehygiejniske, den frivillighedsorienterede og den pragmatiske habitus. Sidstnævnte, hvis betydning vokser, er præget af professionalitet og karriere i erhvervslivet, af urban middelklassebaggrund og mandlig køn.

Hvordan forholder magtcentre sig til hinanden? "*Vi har veldig god relasjoner til Kulturdepartementet,*" vurderede en af Bergsgards informanter fra NIF's centrale led. "*NIF og idrettsavdelingen i Kulturdepartementet har en stadig krig,*" mente derimod en informant fra Stortinget. Denne modsigelse opløser Bergsgard ikke i en enten-eller, men holder den fast i en både-og.

Spørgsmålet, om den norske idræt er underkastet forstærket statslig intervention og om idrætspolitikens grundlæggende magtstrukturer er stabile eller går i opløsning, giver

Bergsgard således et nuanceret svar. Det ministerielle bureaukrati i det norske Kulturdepartementet og toppen af idrættens monopolorganisation NIH sidder ”i samme båd” og spiller inden for denne ramme med og mod hinanden. Departementet besidder den formelle og økonomiske magt, mens NIF råder over den folkelige kapital, sportskapitalen og den økonomiske kapital. Deres konflikter er ”krusninger på overfladen”. Magtforholdene er stabile, statens magt i idrættens felt er ikke reduceret, men NIH’s top har på trods af dens afhængighed fra statens midler opretholdt en betydeligt grad af autonomi. Og alligevel sker der forandring, især da idrætten i de senere år er blevet præget af bevægelseskulturel differentiering og aktivitetsmæssig udvidelse. Det korporativt styrede idrætssegment slår sprækker.

Metodologisk konkluderer Bergsgard, at det ikke er idrætspolitikens positioner som sådan, som her er relevante for analysen, men deres relationer til hinanden. Hvilket burde suppleres med relationerne til andre medspillere som partipolitikerne, mediefolk, idrætsforskere etc. *The real is relational.*

Sammenhæng mellem teori og empiri?

Bergsgard leverer en kompetent og nuanceret fortælling om idrætspolitikens indre liv på statens og monopolorganisationens top. Disse cases fortolkes ud fra bourdieuske kapitalbegreber og et komplekst forhold til statslig, markedsmæssig og civilsamfundsmæssig logik eller til den velfærdsideologiske, den økonomiske og frivillighedens pol. Han dokumenterer, at trialektikken mellem stat, marked og civilt samfund har et stort analytisk potentiale.

De to analyseniveauer – kapitalformerne og forholdet mellem stat, marked og civilsamfund – hænger imidlertid ikke så klart sammen, som man kunne ønske sig. Og deres bidrag til analysen af de empiriske cases er heller ikke tvingende.

Der håndteres, som nævnt, mindst ni kapitalformer på en ikke ligefrem overskuelig måde. Af og til bliver kapitalbegrebet brugt på mere eller mindre lige måde som begreberne ’logik’ og ’ideal’, ’orden’ og ’magt’, ’trosgrundlag’ og ’trossætning’. Kapitalbegrebet, som hos Bourdieu kommer fra en materialistisk analyse og derfra har sin værdi, får altså en idealistisk drejning. Og i Bergsgards konklusioner glider kapitalbegrebet til sidst helt ud. Det er synd for analysens stringens.

Denne analytiske usikkerhed skyldes nok, at forfatteren har gjort sig afhængig af en nyere dansk bog, som ligesom ham selv prøver en bourdieusk tilgang (Martin Munk & Jakob B. Lind 2004: *Idrættens kulturelle pol. En analyse af idrætsfeltets autonomi belyst ved Pierre Bourdieus metode*. København: Museum Tusulanum). Men denne studie fortjener hverken teoretisk eller empirisk en ukritisk reception. Fra Munk/Lind stammer formuleringen om den ’velfærdsideologiske’ pol i et felt, som ellers skal være bestemt af ’kapitalformer’. Sprogbruget viser, hvor lidt gennemtænkt forholdet mellem kapital og ideologi kan være. Praksis er ét, og idémæssig overbygning er noget andet – det burde være en grundlæggende indsigt i bourdieu-inspireret analyse.

Politikforskning mellem Bourdieu og Luhmann

Bergsgards afhandling læner sig desuden stærkt op mod Munk/Linds politiske antagelse af ”idrætsfeltets autonomi”. Denne postulerede autonomi er hos Munk/Lind imidlertid ikke baseret på empiriske undersøgelser, men afledt fra forfatternes teoretiske definitioner og vokset frem af deres personlige holdning. Ud fra en idrætsidealistisk konservatisme blander de begreber som ”idrættens kulturelle pol”, ”idrættens natur”, ”idrættens felt”, ”idrættens logik” og ”idrættens autonomi” sammen – indtil alt teoretisk er grundigt uklart.

Problemet ved denne metode er ikke kun en mangel på tankemæssig præcision, men også en politisk dagsorden. Når man næsten metafysisk ophøjer visse konkrete historisk-sociale og administrative forhold til ’autonome’ logikker, falder man i den samme grøft, som Niklas Luhmanns systemteori har gjort: Man forholder sig affirmativt til givne administrative eller organisatoriske afgrænsninger.

Dette gør opmærksom på en ejendommelig receptionstendens, som for tiden mere generelt går gennem de nordiske lande. Bourdieus sociologi bliver ikke forstået som en dynamisk fornyelse af klasseanalysen, hvor begreber som habitus, smag og kapital bygger bro mellem den individuelle person og folks kollektive mønstre. Men Bourdieu bliver alt for ofte forstået, som om han var strukturalist og systemtænk, som en slags fransk Luhmann. Hvad der hedder ’system’ og ’subsystem’ hos Luhmann, bliver således oversat til ’felt’ og ’subfelt’, og hvad der hedder systemets ’selvreferentielle logik’ eller ’binære kode’ i den luhmannske systemteori, bliver til doxa.

Sådan opstår et pseudo-bourdiesk, affirmativt billede af de eksisterende organisationers og administrationers fortræffelighed og nødvendige, dybere logik: Idræt er, hvad der er organiseret i et givet lands idrætsforbund. Kritisk teori erstattes med sektortænkning.

Man projicerer således afgrænsninger fra bureaukratiets verden – hvor der med god grund eksisterer økonomi-, kultur-, social-, sundheds- og indenrigsministerier og altså også en idrætssektor side om side – til ideernes verden. Ud fra samme systemfunktionalistiske logik kunne man med samme ret tale om ’fodboldspillet autonomi’ eller om ’jernbanevæsenets natur’, fordi de følger også hver ’deres egen logik’ (og har deres egen organisering).

Med Bourdieu har alt dette meget lidt at gøre, men derimod rigtigt meget med Hegels affirmative logik og hans nyere systemteoretiske udgaver. Idrættens ’pol’ ligger nu engang ikke på sammen niveau som den økonomiske ’pol’.

Bergsgards analyse af norske forhold giver den teoretiske autonomiteori ikke medhold, når det kommer til stykket. Når Bergsgard empirisk taler om autonomi, drejer det sig om noget andet: om konkrete magtforhold inden for den norske idrætsbureaukrati og om bestemte habitus- og kapitalformer – og om deres forandringer i forhold til hinanden.

Netop for politikforskningen er det vigtigt at være opmærksom på forskellen mellem Bourdieu og Luhmann, mellem bevægelserne i det bourdieuske felt og funktionslogikken i den luhmannske systemteori. Fordi politikanalysen er grundlæggende fristet til at tage bestemte politikområder for givet, herunder idræt. Men det er de ikke – de er historisk blevet til og under forandring. Sektorerne er ikke afspejlinger af metafysiske ideer i platonisk forstand, heller ikke skabt af ’verdensånden’ eller af en abstrakt rationalitet af ’binære koder’. Politikens sektorer er skabt af mennesker og deres sociale bevægelser – og af magten.

Det er dette, som Bergsgards afhandling dokumenterer. Forfatterens ydmyghed over for Munk/Linds sektortænkning er der altså ingen grund til. Som grundig og bred undersøgelse er Bergsgards norske afhandling langt mere bæredygtig end den smalle studie fra Danmark.

* * *

Den norske undersøgelses styrke ligger altså på flere planer. Den *fortæller livligt* om idrætspolitikens indre historie mellem statens og monopolorganisationens top. Politikanalysens opmærksomhed forskydes hen til de sociale strukturers *historiske forandring*. Forskeren åbenlægger og relativiserer sin egen position og *subjektivitet*. Der anvendes interviews i anonymiseret form, hvilket nok kan være risikabelt, men frembringer farverige, pointerede udsagn om indre modsætninger, som normalt ville blive fortiet eller begravet under politisk-bureaukratiske formler. Der sættes altså fokus på *modsatninger* og konflikter, der tænkes altså dialektisk. Og samfundets *trialektiske* forhold mellem stat, marked og civilt samfund bliver synlige i et konkret politikfelt.

Med gevinst for sociologisk erkendelse lægger afhandlingen sig i forlængelse af Bourdieus brud med den metodologiske individualisme. *Personer kommer og går, maktstrukturerne består*.

Nils Asle Bergsgard

Idrettspolitikens maktspill

Endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen

311 sider

Doktoravhandling forsvart ved

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 18

2005